

Mina de can Coll

Lliçà de Vall

Ubicació

Comarca: Vallès Oriental
Lloc/Adreça: Sector central del terme municipal, a ponent del riu Tenes
Emplaçament Camins de ribera al costat de ponent del riu Tenes
Alçada: 108

Coordenades:

Latitud: 41.58842
Longitud: 2.24281
UTM Est (X): 436889
UTM Nord (Y): 4604357

Classificació

Número de fitxa 08108 - 86
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Obra civil
Estil / època: Medieval Modern Contemporani
Segle XIV-XX
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: Entorn de ribera i de la mina amb falta de manteniment. Trams de la mina entubats
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Accés Fàcil
Ús actual: Productiu
Titularitat Privada
Titular: Comunitat de regants de la Mina de can Coll
Fitxes associades:
[Can Coll](#)
[Pou de glaç de can Coll](#)
[Molí d'en Roure](#)
[Barri Xiol](#)
[Rentador de can Xiol](#)

Descripció

Séquia o canal d'aigua d'origen medieval amb una bona part subterrània en forma de mina que servia per fer anar diversos molins i que encara abasteix una bona àrea de regadiu. Té el seu inici al municipi de Lliçà d'Amunt, i fa un recorregut d'uns 5,7 km en paral·lel al riu Tenes per la banda de ponent, tot travessant el terme de Lliçà de Vall fins al terme de Parets del Vallès.

El punt de captació es troba a la zona de l'actual Parc del Tenes, prop del poble de Lliçà d'Amunt, en un indret on hi ha una surgència natural d'aigües. Al cap d'uns 800 metres una resclosa capta també les aigües del Tenes directament al riu, i una mica més avall ambdós canals conflueixen a l'indret on hi ha un rentador. D'aquesta manera la mina es beneficia tant d'un aflorament natural, que proporciona un cabal abundant al llarg de tot l'any, com de l'aigua del riu, més condicionada per les sequeres. Des d'aquest punt de confluència el canal segueix en forma de mina, entre el riu i la carretera. Abans d'arribar a l'alçada de can Cosconer travessa a l'altra banda de la carretera. Aquí començava l'àrea de regadiu i avui encara s'hi manté una petita horta de gestió municipal. La mina torna a passar a la banda est de la carretera just abans del Safareig de Lliçà de Vall, on surt al descobert i després torna a entrar subterrània per dirigir-se cap al Molí d'en Roure (també conegut com el molí de Dalt). Passat el molí, arribem a la principal àrea de regadiu quan el canal es divideix en dos ramals: el principal segueix en direcció sud i l'altre es desvia lleugerament cap a ponent. Antigament en aquesta part final el canal transcorria totalment al descobert.

El ramal principal rega encara algunes parcel·les que no han estat urbanitzades i es dirigeix cap al barri del Xiol. Aquí hi havia el molí del Xiol (a can Victorino) i es conserva encara un rentador que s'alimenta amb aigua de la mina.

El ramal de ponent passa per can Coll, on hi havia un molí, un pou de glaç i basses d'amarar cànem. Al jardí del sector nord de la casa encara es conserven pous de registre de la mina. Antigament a la zona de l'actual carretera, entre ambdues rotondes, hi havia un sífó o bufador. A la sortida de can Coll encara hi ha dos forats de totxo corresponents a un sífó. L'aigua travessava a l'altra banda de la carretera i, vora el poliesportiu, es conserva un pilar del bufador. L'actual és de construcció recent, fet de totxo, però abans n'hi havia un altre de pedra. Amb aquest sistema l'aigua tenia prou força per arribar fins als horts que hi havia una mica més avall de can Coll. El rec continua, avui soterrat, pel costat de llevant de la carretera de Parets i, ja en terme d'aquest municipi, s'ajunta amb l'altre ramal i encara rega alguns horts abans de retornar al riu Tenes.

Segons el Pla de Regadius de Catalunya, en l'inventari dels regadius tradicionals del 1997 la Mina de Can Coll abastava una superfície de regadiu de 53,27 ha i tenia un cabal d'aigua de 50 litres/segon.

Pel que fa a les característiques físiques del canal i mina, es fa difícil precisar-ne les èpoques ja que les reformes i reparacions han estat múltiples al llarg dels anys. En els trams subterranis antics la mina té una amplada d'uns 80 cm i una alçada de 1,50 m aproximadament, i és coberta amb volta. En gairebé la seva totalitat ha estat revestida amb maó i la volta protegida amb unes peces ceràmiques de forma arquejada. Aproximadament cada 100 metres s'han habilitat uns pous i/o accessos laterals de registre dotats amb comportes de ceràmica o fusta, i algunes més modernes amb taps de rosca, les quals permeten buidar el

canal en les tasques de neteja. La major part d'aquestes obres podrien correspondre a reformes fetes entre els segles XVIII i XIX, però amb les dades de què disposem és difícil precisar-ho.

A la part inicial de la mina, a Lliçà d'Amunt, hi trobem dues fites amb la inscripció “Mina Llanza” en referència al propietari de can Coll.

Observacions:

L'Ajuntament de Lliçà de Vall va iniciar al 2018, la tramitació de l'expedient administratiu previ a la possible declaració com a Bé Cultural d'Interès Local (BCIL) del tram de la “Mina i sèquia de Can Coll” que discorre pel terme municipal de Lliçà de Vall. Així mateix, s'ha fet un conveni entre els Alcaldes de Lliçà de Vall, Lliçà d'Amunt i Parets del Vallès per tal d'impulsar la preservació, la renovació i la millora de la “Mina i sèquia de Can Coll” al llarg de tot el seu recorregut.

A Lliçà de Vall hi havia un bon nombre de mines des de temps immemorials: la mina de can Camp, la mina de can Oliveres, la mina de can Valls, la mina de can Bellarac o de can Farnés, la mina del Castell, de can Vilardebò o del Comú, la mina del Rector i la mina de can Nadal. També eren importants els recs de la Concòrdia, de les Torres o el Rec Vell. A Lliçà d'Amunt hi ha també, entre d'altres, la mina de Sots Aigües, documentada ja al segle XIV.

Informació i dades documentals facilitades per Jaume Olivé, de la comunitat de regants, Dades documentals facilitades per l'Arxiu Municipal i pel Centre d'Estudis i Recerca de Lliçà de Vall (CER).

Història

Des de temps immemorials al territori al voltant de Lliçà de Vall i Lliçà d'Amunt hi ha un bon nombre de mines i canals dels quals se'n desconeix l'origen precís. Algunes aprofiten surgències naturals d'aigües que es troben a la zona. Les més importants són la mina de can Coll, que discorre per la riba de ponent del riu Tenes, i l'anomenada mina dels Set Socis, que discorre per la riba de llevant. Aquesta última ja existia al segle XVIII.

La mina de can Coll té el seu origen com a mínim a l'època medieval. La primera referència documental coneguda és un establiment fet pel Reial Patrimoni en data 12 de Juny de 1398 a favor de diversos propietaris de Lliçà d'Amunt, entre els quals es troba la “Casa de Fonolleda”. Sembla que aquesta és la mina més antiga i, per les seves característiques, la que més encaixa amb les obres hidràuliques de tradició medieval, que solien estar situades en paral·lel als cursos fluvials, amb la funció principal de proveir aigua per a molins i, secundàriament, crear regadiu. Al segle XVIII la mina de can Coll feia anar quatre molins, i sembla que en aquest moment es va allargar amb la finalitat de proporcionar una àrea més extensa de regadiu.

En aquesta època la mina ja estava sota el domini dels propietaris de la masia de can Coll, que era la més important del terme, i es devia arranjar i millorar. El 27 de setembre de 1716 s'havia renovat la concessió de l'aprofitament de les aigües, i el 8 de març de 1771 es tornava a renovar i s'ampliava a favor dels consorts Joan i Gertrudis Coll i de Llanza. Uns anys més tard, el 1777, el riu Tenes va experimentar una modificació del seu curs natural al sector de Lliçà d'Amunt i això devia motivar algunes reformes per tal d'adaptar la mina a la nova situació, tal com es reflecteix en un mapa que es va elaborar al voltant d'aquesta data. L'original es conserva en un arxiu particular i se n'han fet algunes còpies, una d'elles per a l'Arxiu Municipal. En el mapa es diu que l'esmentat any “mudó la riera su curso”, i amb això part de l'antiga llera va quedar seca i amb alguna part isolada. El canal només arribava fins a can Coll, segons es reflecteix en

aquest mapa. És possible que l'ampliació de nous ramals a la part final es fes aleshores o més tard. Tot això va coincidir amb el fet que al segle XVIII els propietaris de can Coll van protagonitzar un important ascens social, tot establint vincles amb l'alta noblesa, cosa que els va permetre transformar la seva masia en una casa-palau a l'estil francès. Cal recordar que en els cercles il·lustrats, en auge en aquest moment, es donava una gran importància a la millora de l'agricultura mitjançant el foment de séquies i canals.

Segons el mapa de 1777 la mina de can Coll feia anar quatre molins fariners. El molí de Rovira (o Fonolleda) es trobava en terme de Lliçà d'Amunt. Ja en terme de Lliçà de Vall hi havia el Molí del Castell o Molí de Dalt, també conegut com a molí de Rovidarech, de can Canyet i actualment Molí d'en Roure. Així es diu en una concòrdia firmada el 24 d'agost de 1767 (GARCIA-PEY, 1999: 149). Era el molí senyorial del castell de Lliçà de Vall i ben segur que era d'origen medieval. El Molí d'en Coll o Molí de Baix està documentat en la mateixa concòrdia de l'any 1767, però segurament era molt més antic. Estava situat uns 150 m al sud-est de can coll, i avui al seu lloc hi ha una casa moderna que encara té un rètol identificant el molí. El molí més modern devia ser el del Xiol, que és el que es troba més avall. És esmentat en el mateix document de 1767, però en canvi no apareix en el mapa de 1777. És possible que es construís al voltant d'aquestes dates, a la segona meitat del segle XVIII. Aquest molí es trobava vora la masia del Xiol, a l'actual casa de can Victorino.

El 1862 en un document d'estadística industrial es diu que al terme funcionaven encara tres molins senzills de farina d'una roda, propietat d'Eduardo de Llanza (l'amo de can Coll), els quals treballaven poc, 60 dies a l'any, dues hores al dia, per manca d'aigua (BUSTO, 2017: 57).

La mina també proveïa d'aigua les diverses basses d'amarar cànem que hi havia a la zona. Servien en el procés per macerar o estovar la planta d'aquest conreu que va ser molt important fins a principis del segle XX. A can Coll, per exemple, hi havia basses d'amarar cànem i la mina també nodria un pou de glaç que ja existia a finals del segle XVIII. També eren diversos els safarejos o rentadors que aprofitaven l'aigua de la mina.

A la segona meitat del segle XX l'expansió urbana i industrial a Lliçà de Vall ha provocat la pèrdua de bona part de l'àrea irrigada, sobretot al barri de Cantallops. Des dels anys 1960 alguns trams que passaven al descobert s'han hagut d'entubar. L'any 1974 es va renovar la concessió d'aigües a través de l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA), i el 2015 es va tornar a revisar el conveni per fixar les condicions actualment vigents. En els darrers anys, tot i el declivi de l'activitat hortícola, el regadiu continua en ús. De les tasques de manteniment de la mina se n'encarreguen els mateixos membres de la comunitat de regants.

Finalment volem apuntar, encara que sigui a tall d'hipòtesi, que la troballa de vestigis arqueològics d'època romana en dos punts significatius de la mina, com son can Canyet (jaciment de ca l'Oliveres) i can Coll, ens fan pensar en la possibilitat que aquest canal pogués tenir un origen en època antiga. Fins i tot el mateix castell de Lliçà de Vall, que té el seu origen en una torre d'època romana, es troba prop de dues mines. De fet, la possibilitat que el teixit de recs i canals del Vallès, associat en molts casos a un cultiu precoç del lli, tingui un origen durant la romanització no és pas una idea nova, sinó que ja ha estat suggerida per alguns autors (Garriga, 1991: 22).

Bibliografia

BUSTO VEIGA, Anna M. *La masia de Can Coll: símbol de la pagesia benestant de Lliçà de Vall*, p. 16. Treball consultable a internet: <https://www.llissadevall.cat/ambits/can-coll/>

BUSTO VEIGA, Anna M. (2017). *Els nostres records. A l'Arxiu Municipal de Lliçà de Vall*. Ajuntament de Lliçà de Vall, p. 52-54, 57.

CARRERAS FONT, Núria et al. (1999). *Lliçà de Vall, 1.000 anys d'història*. Ajuntament de Lliçà de Vall, p. 120.

DANTI, J; GALOBART, Ll; RUIZ CALONJA, J (1995). *La Vall de Tenes. Natura, passat i present d'un racó del Vallès*. Mancomunitat de la Vall del Tenes, p. 121.

GARCIA-PEY, Enric (1999). *Lliçà d'Avall/de Vall. Recull onomàstic*. Ajuntament de Lliçà de Vall, p. 58, 149.

GARCIA-PEY, ENRIC (2010). *Recull onomàstic de Lliçà d'Amunt. Els noms de casa, de lloc i de persona*. Grup l'Abans; Ajuntament de Lliçà d'Amunt.

l'Abans; Ajuntament de Lliçà d'Amunt.

GARRIGA, Joan (1991). *De Licano Subteriore a Lliçà d'Avall/de Vall*. Ajuntament de Lliçà de Vall, p. 22.

QUEROL, Ricart. *Mina dels Set Socis. Any 1805*. Treball inèdit del Centre d'Estudis i Recerques Lliçà de Vall.

QUEROL, Ricart. *Mina de can Coll de Lliçà de Vall*. Treball inèdit del Centre d'Estudis i Recerques Lliçà de Vall.

